

Наставно-уметничко-научном већу
Факултета музичке уметности у Београду

Сенату
Универзитета уметности у Београду

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације

ИГОРА РАДЕТЕ

***КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА:
ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ***

Уводно образложење

(хронологија докторске дисертације)

ИГОР РАДЕТА пријавио је тему докторске дисертације бр. 02-14-20/16 од 29. новембра 2016. године под називом: *КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА: ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ*.

На основу предлога Катедре за музикологију бр. 01-3278/16 од 5. децембра 2016. године, Наставно-уметничко-научно веће Факултета на седници одржаној 7. децембра 2016. године донело је одлуку бр. 01-3324/16 од 9. децембра 2016. године о именовану Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације **ИГОРА РАДЕТЕ**, у саставу:

др ТИЈАНА ПОПОВИЋ МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор,

др ВЕСНА МИКИЋ, редовни професор,

др МИРЈАНА ВЕСЕЛИНОВИЋ–ХОФМАН, редовни професор у пензији.

Наставно-уметничко-научно веће Факултета на седници одржаној 8. фебруара 2017. године утврдило је предлог одлуке бр. 01-299/17 од 9. фебруара о усвајању Извештаја Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације и одобравању теме докторске

дисертације **ИГОРА РАДЕТЕ** под називом: *КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА: ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ*.

Сенат Универзитета уметности на седници од 23. фебруара 2017. године донео је одлуку бр. 7/110 од 28. фебруара 2017. године (ФМУ, број 01-508/17 од 1. марта 2017. године) о одобравању рада на изради докторске дисертације и именовану др Тијане Поповић Млађеновић, ред.проф. за ментора.

На основу обавештења ментора бр. 01-284/19 од 28. фебруара 2019. године и предлога Катедре за музикологију бр. 01-482/19 од 28. фебруара 2019. године, Веће Факултета на седници одржаној 6. марта 2019. године донело је одлуку бр. 01-579/19 од 7. марта 2019. године о именовану Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације **ИГОРА РАДЕТЕ** под називом: *КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА: ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ*, у саставу:

1. др ТИЈАНА ПОПОВИЋ МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор, ментор
2. др МАРИЈА МАСНИКОСА, ванредни професор
3. др АНА СТЕФАНОВИЋ, редовни професор
4. др БРАНКА РАДОВИЋ, редовни професор ФИЛУМ-а у Крагујевцу
5. др ЛЕОН СТЕФАНИЈА, редовни професор Филозофског факултета, Одсек за музикологију, Универзитета у Љубљани.

Сем овог уводног образложења, **Извештај** Комисије садржи: биографске податке о кандидату и списак његових научних и стручних референци, анализу, критички увид у докторску дисертацију и оцену њених резултата, као и закључак Комисије.

Биографски подаци о кандидату

Игор Радета (1981) је докторски кандидат, сарадник у настави на Катедри за музикологију и библиотекар Факултета музичке уметности у Београду. Након завршене средње музичке школе „Мокрањац” у Београду 2000. године (музички извођач – виолиста), уписао је петогодишње студије на Одсеку за музикологију Факултета музичке уметности у Београду 2000/2001. године, а дипломирао је 2009. године, са просечном оценом 9,33 и оценом 10 на дипломском раду *Семиотичка анализа наратива у Равеловом Gaspard de la Nuit*, рађеном под менторством ред. проф. др Тијане Поповић Млађеновић.

Године 2005. први пут јавно излаже своје радове: *Игор Стравински – Други комад из Три комада за гудачки квартет – анализа методом сет теорије* на студентском скупу Катедре за теоријске предмете ФМУ, *Тематизам у раноромантичарској симфонији* на студентском делу научног скупа Дани Владе С. Милошевића у Бањој Луци, и *Елементи конструктивизма у гудачким квартетима Јосипа Славенског* на научном скупу Јосип Славенски и његово доба. Наредне године објављује свој први научни рад, студију идентичног наслова као последњи поменути текст, у зборнику Музиколошког института САНУ посвећеног поменутом скупу. Цивилни војни рок одслужио је 2008/09. године у Војно-филмском центру „Застава филм” где се упознаје са техником и технологијом рада на филму, укључујући и рад на сету, организацију, монтажу, снимање, обраду звука, избор музике и др. На прослави 60 година „Застава филма” изводи клавирски аранжман – потпури састављен од музичких тема из продукције ове филмске куће.

Докторске студије на студијском програму Музикологија, уписао је 2009/2010. Након свих положених испита на докторским студијама (просечна оцена 9,87), Радета је пријавио тему докторске дисертације под називом *Клавирска музика Мориса Равела: херменеутичке рефлексije логосеме*.

У академској 2009/10. години у својству студента докторских студија радио је као сарадник у настави на предмету упоредна Историја музике у класама проф. др Иване Перковић, др Татјане Марковић, др Тијане Поповић Млађеновић, др

Драгане Стојановић–Новичић и др Марије Масникосе, као и на предметима Општа историја музике и Национална историја музике у класи др Тијане Поповић Млађеновић. У истом периоду ради и као сарадник Библиотеке Факултета музичке уметности у Београду. Као музиколог–хонорарни спољни сарадник Библиотеке ради од 2010. до 2012. године. У академској 2011/12. години, као студент докторских студија, радио је као сарадник у настави на предмету упоредна Историја музике у класи др Тијане Поповић Млађеновић. У потоњим академским годинама ради као сарадник у настави на предмету Општа историја музике у класи др Тијане Поповић Млађеновић. Од 2012. године је стално запослени библиотекар на Факултету музичке уметности у Београду. У претходних пет година (2014-2018) редовни је учесник скупа *Матерња мелодија и образовање* у Новом Саду на Високој школи струковних студија за образовање васпитача под покровитељством проф. др Исидора Граорца.

Излагао је на бројним домаћим, међународним и иностраним симпозијумима, конгресима и научним скуповима (*Јосип Славенски и његово доба: научни скуп поводом 50 година од композиторове смрти* – Београд, 2005; *Music: Function and value*, 11th International Congress on Musical Signification, Cracow, 2010; *Between Nostalgia, Utopia, and Realities* The Tenth International Conference of the Department of Musicology – Belgrade, 2012; *Music and image in cultural, social and political discourse*, 18th RIDIM Conference – Canterbury, 2018). Објавио је једну књигу – *Semiotička analiza narativa u ciklusu Gaspard de la Nuit Morisa Ravela* 2011. године. Носилац је захвалнице за изузетне заслуге и допринос Факултету музичке уметности добијене 2018. године, као библиотекар ФМУ.

Списак научних и стручних референци Игора Радете

(хронолошким редом уназад)

2019. „Рефлексивна дијалектика односа музике и слике у филмовима Барака и Самсара” (у коауторству са Т. Поповић Млађеновић), у: *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику*, бр. 60, 2019, Нови Сад, Матица српска. (у припреми за штампу)

2019. „Fenomen prerade u poetici Petra Stojanovića na primeru *Sonatine za obou i harfu* i *Druge sonate za violinu i klavir* op. 95”, u: ***Na marginama muzikološkog kanona: kompozitorska generacija Petra Stojanovića, Petra Krstića i Stanislava Biničkog***, Beograd, Muzikološko društvo Srbije, 2017. (u pripremi za štampu)
2019. „18th International conference : Music and image in cultural, social and political discourse, Canterbury Christ Church University, Canterbury (UK), 9–12 July 2018” (prikaz naučnog skupa), in: ***New sound, International magazine for music***, 53/I, 2019. (u pripremi za štampu)
2019. „Ontological hermeneutics as a catalyst of musicological discourse – a few sketches”, in: ***Musicology***, Journal of the Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts, 2019/II. (u pripremi za štampu)
- 2019 –... RIdIM database cataloguer
2018. „Сусрет семантичких и звуковних рефлексја у хору *Небесна литургија* Светислава Божића“, у: ***Бројаница Светислава Божића***, зборник радова, Нови Сад, Библиотека Матице српске, стр. 92–106.
2018. Book Review: „Scott Davidson (ed.), *Ricoeur Across the Disciplines*. New York: The Continuum International Publishing Group Inc., 2010” (Book Review), in: ***AM Journal of Art and Media Studies***, Faculty of Media and Communications, Singidunum University, Belgrade, No. 16, september 2018, pp. 164–172.
- 2014–2018. Учесник скупа *Матерња мелодија и образовање* у Новом Саду на Високој школи струковних студија за образовање васпитача.
2014. Стиче основно стручно звање дипломирани библиотекар (Народна библиотека Србије).
2013. „*Gaspard de la Nuit*: Leap into a universe of signification”, in: Malecka, Teresa, Pawłowska, Małgorzata... *et al.*, ***Music: Function and value***, Proceedings of the 11th International Congress on Musical Signification, Kraków, Akademia Muzyczna w Krakowie, pp. 673–683.
2012. „Арабеска *art nouveau* као поетичко, естетско и уметничко исходиште Равелове клавирске музике”, у: Маринковић, Соња (ур.), ***Традиција као инспирација***, Бања Лука, Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, стр. 87–99.

2012. „Ravel's lost paradise in *Ondine*”, in: Mikić, Vesna *et al.*, *Between Nostalgia, Utopia, and Realities*, Beograd, Fakultet muzičke umetnosti, pp. 105–118.
2012. „Symbols of Faith in Metaliturgical Discourse: The Case of Messiaen”, in: Matjaž Barbo & Thomas Hochradner (Hg.): *Music and its Referential Systems*, Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, pp. 154–166.
- 2012 –... Лиценцирани COBISS каталогизатор (Народна библиотека Србије).
2011. „Функција музике у драматуршкој концепцији филмске трилогије *Господар прстенова*”, у: др Зоран Т. Јовановић (ур.), *Зборник матице српске за сценске уметности и музику*, бр. 44, Нови Сад, Матица српска, стр. 9–25.
2011. „Interview with Krzysztof Penderecki”, in: *New sound: International magazine for music*, 37, pp. 5–14.
2011. „Гудачки квартети Јосипа Славенског у контексту конструктивизма”, у: Валерија Каначки (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност, Женско писмо/Српска музика у европском контексту*, Крагујевац, ФИЛУМ, стр. 21–32.
2011. *Semiotička analiza narativa u ciklusu Gaspard de la Nuit Morisa Ravela*, Beograd, Fakultet muzičke umetnosti (monografska publikacija).
2010. „Функција музике у драматуршкој концепцији филмске трилогије *Господар прстенова*”, у: Соња Маринковић & Санда Додик (ур.), *Владо С. Милошевић: етномузиколог, композитор и педагог – Традиција као инспирација*, Бања Лука, Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, стр. 205–222.
2010. „Жанр симфоније у опусима Менделсона и Шумана” – рад презентован на скупу *Шуман и његови двојници*, Галерија Артгет, Београд.
2006. „Елементи конструктивизма у гудачким квартетима Јосипа Славенског”, у: Мирјана Живковић (ур.), *Јосип Славенски и његово доба: Зборник са научног скупа поводом 50 година од композиторове смрти*, Београд: СОКОЈ-МИЦ, Факултет музичке уметности, Музиколошки институт САНУ, стр. 199–208.

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација Игора Радете (касније и Кандидата), под насловом *КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА : ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ*, састоји се из неколико целина, а укупног је обима од 376 страна (фонт Times New Roman, 12 pt, проред 1,5). Основни текст чине пролошки сегмент под називом **INTRODUCTION ET ALLEGRO – ТЕОРИЈСКА РАЗМАТРАЊА** (стр. 2–58) и седам делова различитог обима: **ТЕМА СМРТ/НИШТАВИЛО** (стр. 59–90); **ТЕМАТСКИ КРУГ МУЗИКА** (стр. 91–152); **ТЕМАТСКИ КРУГ ПРИРОДА** (стр. 153–226); **ТЕМАТСКИ КРУГ ФАНТАЗИЈА** (стр. 227–250); **МЕТАТЕМА – ПОКРЕТ/ИГРА/ПЛЕС** (стр. 251–269); **ЛОГОСЕМА – TRACE DE SENS** (стр. 270–300) и **ÉPILOGUE** (стр. 301–305). Главни део дисертације допуњен је одељком **ПРИЛОГ** (стр. 306–339), за којим следи **ЛИТЕРАТУРА** (стр. 340–375) која се састоји од списка коришћених публикација од 486 јединица на српском, енглеском, француском, хрватском, руском и немачком језику, навођења примарних извора/музикалија од 33 јединице, 71 јединице мултимедијалних садржаја са интернета, и списка аудио извора од 15 јединица. **БИОГРАФИЈА** Кандидата (стр. 376) заокружује дисертацију. Рад садржи 93 нотна примера, 13 репродукција, 6 табела (и додатних 12 у прилогу) и 4 графикона. Свему претходи *резиме* рада на српском и енглеском језику.

INTRODUCTION ET ALLEGRO – ТЕОРИЈСКА РАЗМАТРАЊА је колико уводног, толико и полемичког карактера. Радета износи опште елементе контекста предмета и приступа у коме се текст дисертације одвија. Истакнут је значај *fin-de-siècle* за разумевање Равеловог опуса у целини, а самим тим и клавирских дела. Предложено је идиосинкратичко схватање поетике и естетике француског композитора. У најширим обрисима клавирска музика Мориса Равела је, према мишљењу Радете, монолитни мост између класичног канона и ране модерне, изграђен од блокова оба феномена. Избор клавирског дела композиторовог опуса Кандидат оправдава равеловским изазовом стваралачком потенцијалу и, у контексту дисертације, теоријској моћи, у маниру *tour de force* и *à faire une gageure*. Сложеност и вишеслојност Равелове музике сагледана је у оквиру медија једног

инструмента – клавира. С тим у вези, једна од теза дисертације јесте и првенство звука клавира као места генезе музичких открића.

Након уводне речи, следи неколико потпоглавља: Полазне хипотезе; *Croquis* научне методологије; Морис Равел у француској националној музичкој историографији; Клавирска музика Мориса Равела у литератури; Логосема: појам, знак, смисао; Херменеутика херменеутичког дискурса; и Апорични моменти. У потпоглављу Полазне хипотезе, Кандидат утврђује координате сопственог приступа. Сматрајући музику за поље интенционалности, Радета повезује сопствене погледе на свет музике са Равеловим отклоном према случајности. Производ намере је јединствени и непоновљиви траг ауторске личности уобличен као музичко дело/*objet d'art*. Кандидат посматра музичко дело као отворено, не само у смислу његове егзистенције као надфизичког феномена, већ и као поље слободних исписа и уписа значења у сложенем виталитету светова уметности. Утврђено је, стога, да једино херменеутика пружа адекватан оквир за приступ који Радета одабира. Излазну стратегију тумачећег круга чини, како Кандидат сматра, знаковни систем и/или наратолошка матрица. Темељну хипотезу представља став да Равелово стваралаштво јесте парадигма *fin-de-siècle*.

У потпоглављу *Croquis* научне методологије, изнете су контуре синтетичке методе коју Кандидат усваја и примењује у дисертацији. Она има неколико ступњева/нивоа/елемената: историографски, аналитички, филозофски и експланаторни. Образложена је научна релевантност теме и начина третирања предмета. Кандидат даје и генезу сопственог достизања целовитог, обимног и продубљеног увида у материју рада. Радета наводи и исходе истраживања које је предузето. Плато историографије је исцртан на културном изворишту Равелове клавирске музике у потпоглављу Морис Равел у француској националној музичкој историографији. Иако увек свестан космополитског и универзалног значаја Равеловог стваралаштва, Радета посвећује пажњу матичној, француској историографији као својеврсном примарном критеријуму валоризације уметничког домета. Будући да обим оваквог увида премашује задати оквир – како неопходну меру коју Кандидат сматра неопходном, тако и простор потпоглавља – Радета се опредељује за неколицину аутора (Жан Обри, Норберт Дифурк, Жил Комбарје,

Жил ван Акер итд.). Упоредна анализа различитих ситуирања композитора у дискурсу француске националне историографије открива нам почетне тачке мозаика Равеловог лика у свету музике. Комплетнију слику Кандидат даје у наредном потпоглављу Клавирска музика Мориса Равела у литератури. Радета приказује литературу коју сматра релевантном за изучавање клавирског опуса француског аутора. Различите приступе тематици Кандидат посматра кроз неколико типова: парадигматски, проблемски, контекстуални, аналошки и холистички. Разматрајући појединачне радове, Радета указује на досадашњи допринос музикологије и музичке теорије сагледавању Равеловог дела у клавирском медију. На тај начин, још јаснијим постају мање истражене области и недостаци затеченог стања у текстуалном универзуму. У том погледу, дисертација једина нуди комплетан увид у сва дела за клавир Мориса Равела, изведен из аутентичне перспективе логосематског метода, објашњеног у наредном потпоглављу. Логосема је, истовремено и полазиште и коначиште Кандидатовог рада. Као спој идеалног и реалног у најширем значењу оба концепта, логосема омогућава интегралан увид у суштину музичког дела. Даља промишљања откривених садржаја витално зависе од уређености херменеутичког поља. Због тога у потпоглављу Херменеутика херменеутичког дискурса, Радета чињенично и критички разматра бројне аспекте интерпретативних зона. Узети су у обзир многи аутори: Сократ, Аристотел, лик Хермеса, Виктор Тарнер, Пол Фридрих, Валтер Ото, Мартин Хајдегер, Херман Кречмар, Макс Десоар, Арнолд Шеринг, Ханс Хајнрих Егебрехт, Роџер Скрутон, Владимир Јанкелевич, Стефан Дејвис, Лео Трајтлер, Едвард Липман и други. У последњем од интродукционих сегмената Радета се бави „тачкама отпора”, односно, апоричним моментима научног и мисаоног хоризонта, на начин на који лично види њихово негативно дејство на постојање академског писма.

Средишњи део дисертације чине поглавља у којима се Кандидат бави главним тематским круговима Равеловог клавирског стваралаштва. Радета експланаторно излагање започиње у поглављу **ТЕМА СМРТ/НИШТАВИЛО**, првим одсеком рада у коме се директно примењују претходно изложени постулати. Почев од Шестовљевог цитата о моћи Ништа па до Поове песме *У сну сан*, одвија

се плурални дискурс проблематизације недодирљиве и енигматичне теме смрти. Показује се да је тематика везана за „најизвеснију неизвесност” и њен алтер-его Ништавило, једна од архетипских тема уметности и хуманистике *en général*. Такође, она је од виталног значаја и за дух Равеловог времена, а и за његову поетику. Радета предлаже различите могућности разумевања и заступања смрти. Консултоване су различите парадигме: хиндуизам, ескапизам, хришћанство, егзистенцијализам, будизам, антички филозофи, Метерлинк итд. Кандидат затим указује на видове присуства теме смрти у Равеловом делу за клавир. Анализирана је функција тематизације смрти у циклусу *Гаспар ноћи* као и посмртног карактера *Паване за преминулу инфанткињу*. Нарочиту релевантност теме смрти за Равелову клавирску музику у погледу њеног симболичког и метафоричког значаја, Радета образлаже у потпоглављима Смрт као крај – завршетак, Смрт као конвенција, као и Смрт на Вешалима – фатум остинато. Последњи поменути сегмент поглавља представља детаљну интерпретацију другог става циклуса *Гаспар ноћи*.

У поглављу **ТЕМАТСКИ КРУГ МУЗИКА** Кандидат спроводи аргументацију темељних теза унутар оквира музике као такве. На самом почетку расправе појављује се питање значаја и смисла музике за Равела. Радета изражава сагласност са Јанкелевичевим мишљењем о онтолошкој посебности света музике у равеловском универзуму. Кандидат нас уводи у музички наратив и њен значај у композиторовом детињству, родном месту, вези са антрополошким виђењем бића, рефлексивности стваралаштва, поимању историје и сопствене личности. Пратећи истовременост присуства Равела у музичкој историји и историје музике у ткиву клавирских композиција, Радета води читаоца кроз симултану, дијахронијску и парадигматску, путању кроз музичко време и простор, у оптици Равеловог окулара. Показано је, уз обимну аргументацију на конкретним примерима, да Равелов клавирски опус синтетише многобројне елементе разасуте по музичким епохама, али без склоности ка баналној цитатности. Кандидат уводи у теоријску расправу и аналитичку праксу неколико концепата манифестованих у виду музичких техника којима се процеси транспозиције и комуникације могу прецизно уочити (*echos mise en scène, déjà commencé*, музички леспривал, *moment exceptionnell*, полипланска фактура, метацентрични наратив, *souvenirs musicaux...*). Радета указује на

континуитет, квалитет и квантитет заступљености феномена музичке историје у, како спољашњем тако и унутрашњем, устројству клавирске минијатуре Мориса Равела. Главне тезе постојања музике као тематског круга потврђене су примерима из већине клавирских дела, у исцрпној и промишљеној расправи.

Једнако обиман је и наредни тематски круг. У поглављу **ТЕМАТСКИ КРУГ ПРИРОДА** Радета спроводи интерпретацију рефлексја природе у клавирском стваралаштву Мориса Равела. Поглавље се састоји од више сегмената: уводни одсек; Приповедање океана – Барка медузе; Поетички, естетски и уметнички потенцијал арабеске из *art nouveau* као извор Равелове клавирске музике; и Семиоза циклуса *Gaspard de la Nuit* као наративног текста – случај водене нимфе Ондине. У пролошком одељку Радета предлаже више могућих виђења појма природе и њеног значаја за композиторов поглед на свет. Одмах затим, текст се органски надовезује на анализу *Фееријске баите* из свите *Моја мајка Гушчарка*, која је, нарочито у погледу музичког простора и феномена покрета звучних структура, у контексту натуралистичког поимања уметности узоран пример. Кандидат наредни део уводног потпоглавља посвећује сексуалности као есенцијалном феномену људске природе. Употребивши елементе теоријске психоанализе, митологије, антропологије, концепт сексуалних персона Камил Паље и *femme fatale* лик жене, Радета истражује на које се све начине природа (психо)сексуалности одражава у звучном ткању Равеловог клавирског слога, са нагласком на *Ондину* из *Гаспара ноћи*.

Потпоглавље Приповедање океана – Барка медузе је специфично по минуциозном вагању наративног потенцијала на скали органског (природног) и условно речено неорганског (артифицијелног). Једно од Равелових *Огледала* – *Барка на океану* послужила је као идеалан случај споја природне тематике и природних процеса, чијим се тачкама преклапања, а понекад и напуштања, Радета бави и кроз однос према програмским координатама. Флорални аспект арабеске је централни феномен расправе из наредног потпоглавља. Кандидат указује на историјску позадину арабеске и на њене ликовне, орнаменталне, симболичке, појмовне, теолошке и културолошке одразе. Показано је да арабеска, уметнички обликована *art nouveau* валерима, утискује своје трагове у структуру формалних

процеса, мелодијски израз, садржајни план, ортографски графизам и метроритмички поредак клавирских композиција Мориса Равела. Кандидат је описане поступке аргументовао углавном примерима из циклуса *Огледала*. У вези са суштинским аспектима арабеске као феномена, Радета је истакао и појам стабилне нестабилности. Наратолошко-семиотичка разматрања првог става *Гаспара ноћи* заузимају последње потпоглавље Семиоза циклуса *Gaspard de la Nuit* као наративног текста – случај водене нимфе Ондине. Кандидат, пратећи Бертранов поетски предложак и ванмузичке садржаје од важности за композицију, детаљно и на више различитих платоа истовремено, прати преплитање испољавања значењских комплекса. Радета потврђује сопствену тезу о рефлексјама многоструких природа (вода, жена, мушкарац, ток, психа) на површини, али и у унутрашњем устројству Равеловог клавирског стваралаштва. У потпоглављу се издваја анализа тарастајевски уобличених изотопа у *Ондини*. Последњи параграфи поглавља доносе једну екскурсу расправу са Зиглиндом Брун о микро-аналитичком плану херменеутичког третмана *Ондине*.

Поглавље **ТЕМАТСКИ КРУГ ФАНТАЗИЈА** се састоји од једне студије изведене на клавирском циклусу *Огледала* Мориса Равела под насловом Рефлексје фантазијског и баладног принципа у Равеловим *Огледалима* и краћег одељка насловљеног Чаролије детета за клавиром – модерна бајка, у коме се излагање допуњује анализом преосталих клавирских композиција које је писац сматрао важним за разумевање фантазије као теме. У првом од поменутих делова поглавља Радета се фокусира на одблеске света фантазије и његових приповедних израза у имагинативном поретку *Огледала* које је конструисао један композитор. Почевши од базичних премиса везаних за дефинисање фантазије и методе за њено истраживање, Радета ситуира проблем фантазијског принципа у Равелову поетику као извориште не само актуелног историјског музичког момента већ и као онтолошки орган наслућивања и антиципирања будућих светова музике. Кандидат, указујући на везу између фантазијског и баладног принципа, демонстрира начине на које се невокални глас чистог израза и *tour de force* сједињују са циљем изградње новог (фантастичног) света уметника. Да би се новонастали свет исправније и потпуније разумео Радета информише читаоца о контексту настанка *Огледала*.

Затим следи минуциозно понирање у сплетове појава, исказа, објеката, бића и ствари које се у торнаду музичких искри манифестују пред свешћу посматрача. Тематско и експресивно богатство клавирског циклуса *Огледала* пружило је мноштво извора са којих теоретичар убира плодове својих увида. Кандидат нас упознаје са метафизичким импликацијама музичког објекта, прекорачењима реалног, иновативним стратегијама почетка наратива, хармонском свежином ‘виших консонанци’ као заступником фантастичног, фактуром трансформисаном под утицајем фокализације имагинарног приповедача и разлагањем традиционалног начина експонирања тематског материјала. Сви наведени поступци, према Радетином мишљењу, указују на вишеструке упливе фантазијског принципа у кругове уметничког универзума где, по Огњеновићевим речима, „почиње оно тајанствено и интелект се кукавно гаси“.

Други, сажетији али језгровитији, део поглавља посвећеног фантазији носи индикативан наслов: *Чаролије детета за клавиром – модерна бајка*. Свет маште често је доступнији детету (у нама), што нам и Радета наговештава правећи аналогije између композиторских порива и радозналости детета. Кандидат нам дочарава развој модерне музичке бајке у уму француског ексцентрика, лоцирајући утицаје Сатија, Дикаа, Дебисија, Чајковског, Римског–Корсакова и Мусоргског. Пратећи Бертранова сновиђења из *Гаспара ноћи* и приповести Пероових бајки у *Мојој мајци Гушчарки*, Радета сагледава њихове трагове анализом клавирских минијатура у којима је сачувана спона између симбола и звука.

Посебан статус у дисертацији, колико због сопствене универзалности толико и због разгранатости у разматраној материји, припада поглављу **МЕТАТЕМА – ПОКРЕТ/ИГРА/ПЛЕС** којим се закључује централни простор рада. Приступајући проблематици систематично и поступно као и у претходном тексту, Радета полази од предлога за дефиницију покрета као феномена. Кандидат претпоставља промену за есенцијалну одлику како покрета тако и кретања-у-звуку. Истакнуто је да принцип аутоматизације јесте истовремено извор инспирације, техника, одлика епохе и духа времена и вид опсесије, када говоримо о Морису Равелу. Композиторову фасцинацију машинама као главни покретач креације музичког тока, Радета лоцира у неколико дела, уочавајући репетицију/секвенцирање као

њено музичко обележје. Кандидат, аналогно томе, музичку фигуру види као ознаку стилизације плеса а хетерогену динамику покрета третира као симптом дечије игре. Принцип који повезује све различите манифестације покрета у клавирским делима Радета дефинише појмом сталног негативитета. Финиш расправе резервисан је за последњу Равелову композицију за клавир. Енигматична *Фасада* оваплоћује идеју покрета, механизам, пијанолу, индустријски замах, Канудов програм и компримовани акорд композиторовог клавирског опуса.

Поглавље **МЕТАТЕМА – ПОКРЕТ/ИГРА/ПЛЕС** допуњује прецизна анализа трећег става *Гаспара ноћи* из визуре *la machine infernale*. Кандидат, као и у претходним сегментима дисертације у којима се писац фокусирао на једно дело, консултује све доступне трагове из контекстуалних мрежа трагајући за значењем основне линије радње. Подражавајући Равела који улаже сав свој артистички потенцијал не би ли оптиком свог музичког вида угледао гнома пре него му нестане са хоризонта, Радета ангажује и примењује теоријски апаратус довољно осетљив да у вртлогу таме препозна чак и фуриозне наступе Скарбоа.

Кулминацију и истовремено катарзичну закључну етапу дисертације представља поглавље **ЛОГОСЕМА – TRACE DE SENS**. Сумирајући у најширим обрисима исходе претходног тока рада, Радета у свакој појединачној клавирској композицији Мориса Равела подвргнутој његовом логосематском методу, лоцира, наводи и интерпретира смисаони знак. Тумачење ових компримованих симбола је сведочанство како интрамузичког, тако и ванмузичког света значења и смисла. Кандидат на тај начин износи завршне аргументе своје тезе примерно приказане самом музиком, све до последњих тактова последњег клавирског дела у којима препознајемо чак и музички потпис и агрегат-акорд клавирског опуса.

Отварајући текст дисертације ка свим замисливим оностраницима, Радета у последњем поглављу **ÉPILOGUE** привидно заобилази академски дискурс и логику научног приступа. Међутим, постепено преливање формалног језика науке у (псеудо)књижевни екскурс означава равеловско превазилажење класичног канона без губитка сећања на његове темељне домете. Текст постаје роман, а приповед живот. Још једна од аналогија са Равеловим изузетним знањем о музичкој прошлости која се, у рукама мајстора, претвара у оригинални наратив непоновљиве

животности. Кроз *ÉPILOGUE* још једном се подсећамо свих тематских кругова које је Радета претходно истражио, сада уобличених у јединствену причу која сажима како текст дисертације тако и Равелов клавирски опус.

Вреди напоменути да **ПРИЛОГ**, који употпуњује дисертацију, у великој мери илуструје различите аспекте рада. Као што је већ речено, он садржи двоструко више табела од главног текста. Такође, Радета у **ПРИЛОГУ** даје прецизне информације о недвосмисленим и утврђеним ванмузичким конотацијама од круцијалног значаја за разумевање клавирских дела Мориса Равела. Унутар обимног простора прилошког карактера Кандидат је пронашао места и за краћи Досије *Gaspard de la Nuit*, који читаоцу пружа шири увид у парадигматично дело. Констатујемо да се, због своје фактографске атмосфере и структуре, **ПРИЛОГ** може посматрати као симетрични одјек уводног полемичког сегмента дисертације, чиме се уравнотежују оквирни делови рада.

Критички увид у докторску дисертацију и оцена њених резултата

Анализа докторске дисертације Игора Радете, *КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА: ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ*, показала је да је реч о једном темељном, проблемски и критички разрађеном и разумењем истраживању које, по својим сувереним теоријско-интерпретативним и аналитичким захватима и продорима, сведочи о изузетно значајном музиколошком остварењу. Наиме, реч је о опсежној и методолошки конзистентној студији која – по богатству изнесеног чињеничног фондуса, одговарајућој функционализацији анализа музичких, књижевних и ликовних примера, табеларних и схематских приказа, сасвим специфичних прилога у виду провокативне скице за гаспаровску семиографију Мориса Равела, превода поема и либрета, као и глосара специфичних термина, потом по прегледности формалног обликовања и самосвојног, занимљивог и полемичног начина излагања, као и по професионално аргументованим, убедљивим и смелим преиспитивањима и тумачењима – указује на ауторову високу обавештеност о проблематици коју разматра, минуциозност и

аналитичку поузданост, те на његова сасвим посебна и отворена, на другачији начин заснована, једном речју, нова сагледавања клавирске музике Мориса Равела.

С тим у вези, а имајући у виду досадашњи изостанак темељног и целовитог теоријско-дискурзивно-филозофског погледа практично изведеног на комплетном клавирском делу опуса Мориса Равела, импонује интенција Кандидата да системски захвати елементарне и сложене аспекте израза француског композитора на већем броју примера, као и исход овог настојања у смислу прегледне и доследне теоријске мреже чија се ефикасност потврђује високим степеном применљивости у односу на Равелово клавирско музичко мишљење као фокус посматрања. Такође, указујући на то да остварења Равеловог клавирског опуса у себи садрже све „неопходне пунктове који повезују различите линије комплексних гранања путем којих се гради сложени организам/систем/свет/дискурс у који увиру и из којег извиру све противречности једног вредног стваралаштва”, Радета наглашава и посебност укупног Равеловог стваралаштва као парадигму музичке уметности доба *fin-de-siècle*. Одлучивши се да Равелов уметнички, естетски, поетички и стилистички „принцип самоограничавања при самоискушавању и постизању немогућег” разматра унутар ограниченог спектра могућности које пружа једна врста инструмента, циљ Кандидата је био да, у потрази за значењем, читаоцу своје докторске дисертације открије композиционе стратегије којима се ‘креативни подвизи’, наиме, квалитети провокативног набоја Равелових звучних дела – „ефекат, илузија или реално остварена призивања-у-контекст, асоцијације, приповедања и друго” – реализују у његовој клавирској музици. При томе, Кандидатов приступ овим питањима и проблемима јесте есенцијалистички.

Несвакидашњи, оригинални приступ у трагању за упоришним тачкама естетике и поетике клавирске музике Мориса Равела, одвија се на основи сасвим специфичног, синтетишуће оркестрираног методолошког приступа који и сам трага за усаглашавањима и подешавањима између музикологије и других научних дисциплина. Тако су интерферирања историографског, аналитичког/музиколошко-семиотичко-нараторског, естетског-ка-естетичком и херменеутичког метода, резултирала новим, синтетишућим, синергијским, односно, интердисциплинарним и/или контекстуалним проучавањем Равеловог клавирског опуса, као и изградњом

системског, целовитог погледа на композиторово клавирско стваралаштво како у жанровском, формалном, тако и у садржајном смислу, који подједнако обухвата композиционе поступке и естетске постулате.

Музиколошко артикулисање аргументоване и разрађене теоријске, филозофско-естетичке, семиотичко-наратолошке и музичко-теоријско-историјске мисли одвија се у докторској дисертацији Игора Радете управо у контексту развијања посебног вида херменеутичке методе која обједињује стратегије тумачења и начине уласка у поетичку реалност клавирске музике Мориса Равела. Велика густина херменеутичких преплета представља и један о најзначајнијих квалитета Кандидатове дисертације.

Закључак

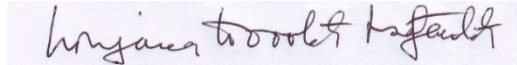
Докторска дисертација Игора Радете јесте једно изузетно и исцрпно истраживање клавирске музике Мориса Равела. Налази ове несвакидашње, самосвојне, концептуално и методолошки инвентивно засноване студије, ретке и у светским оквирима, имају бројне и далекосежне теоријске, методолошке и практичне импликације по односу проблематику. У том смислу, ова студија ће представљати незаобилазан референтни извор за будућа музиколошка истраживања не само Равеловог клавирског опуса, већ и читавог стваралаштва поменутог композитора, па и шире. Наиме, Равелова клавирска музика је предочена као подручје подложно критичкој анализи, научном тумачењу, херменеутичкој рефлексiji, али и интуитивном и фантазматском доживљају.

Научно истраживање Игора Радете резултирало је јасним, доследним и систематичним, логично и прецизно обликованим текстом који је суштински проткан софистицираним, луцидним, аргументованим и надасве неконвенционалним интерпретативним увидима и одлучним и одличним закључцима. Својом докторском дисертацијом Игор Радета је остварио слојевито, изузетно разгранато и продубљено, проблемски сложено конципирано, провокативно, узбудљиво и смело, а професионално аргументовано и убедљиво

музиколошко дело које у потпуности представља оригинално постигнуће и значајан допринос не само савременој српској музикологији, већ и много шире.

Стога, Комисија једногласно предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду да покрене процедуру за јавну одбрану докторске дисертације кандидата ИГОРА РАДЕТЕ, под насловом *КЛАВИРСКА МУЗИКА МОРИСА РАВЕЛА: ХЕРМЕНЕУТИЧКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ ЛОГОСЕМЕ*.

Комисија у саставу:

др ТИЈАНА ПОПОВИЋ МЛАЂЕНОВИЋ, редовни професор ФМУ у
Београду, ментор

др МАРИЈА МАСНИКОСА, ванредни професор ФМУ у Београду

др АНА СТЕФАНОВИЋ, редовни професор ФМУ у Београду

др БРАНКА РАДОВИЋ, редовни професор ФИЛУМ-а у Крагујевцу

др ЛЕОН СТЕФАНИЈА, редовни професор Филозофског факултета, Одсек
за музикологију, Универзитета у Љубљани

У Београду, 7. априла 2019. године